

Odkrywając Pan-Afrykańskie skrzyżowanie? Znaczenie środkowej partii Doliny Nilu w prahistorii

Ludzkie migracje, ich trasy, zasięgi i przyczyny, to jedno z najważniejszych zagadnień jakimi współcześnie zajmuje się nauka. Badania archeologiczne nad prahistorią Afryki sub-saharyjskiej pozwalają lepiej zrozumieć zarówno te najstarsze wędrówki, których konsekwencją była kolonizacja Azji i Europy jak i te późniejsze. Staramy się dostrzegać nie tylko przemieszczania się społeczności ale również kultury, idei i „wynałzków”. Od dziesięcioleci Dolina Nilu postrzegana jest jako najstarszy i najważniejszy „korytarz” migracyjny wczesnego człowieka, co ważne funkcjonujący w obu kierunkach. Coraz więcej naukowych przesłanek wskazuje, że innym, niezwykle ważnym szlakiem migracyjnym na linii W-E był sahel łączący Afrykę wschodnią, centralną i zachodnią. Obie arterie przecinały się najprawdopodobniej w regionie Wielkiego Zakola Nilu (ang. *Great Bend*), a więc na terenie, gdzie od kilku lat prowadzone są polskie badania w ramach *PalaeoAffad Project*. Ich rezultaty ukazały niezwykle wysoką wartość naukową i unikatowość stanowisk odkrywanych w Affad. Obok świetnie zachowanych pozostałości obozowisk (reliktów najstarszych konstrukcji szałasowych na świecie) i stanowisk zbieracko-łowieckich liczących około 50 tysięcy lat, polski zespół odkrył tam niezwykle bogate świadectwa obecności wczesnych pasterzy bydła – pierwszych takich kultur w Afryce. Prezentowany projekt skupia się na tych dwóch bardzo ważnych etapach wczesnych dziejów człowieka w Afryce: paleolicie oraz neolicie w jego „afrykańskiej” specyfice z fundamentalną rolą nomadycznej hodowli.

Głównym celem nowego projektu jest odnalezienie – na podstawie doświadczenia i wiedzy jaką dysponujemy pracując niemal 20 lat w tym regionie oraz metodyczne przebadanie pozostałości osadnictwa prahistorycznego w innych (poza Basenem Affad) częściach Southern Dongola Reach. Jest to region w północnej części Sudanu, gdzie uchodzą od południa i zachodu potężne koryta okresowych rzek (ang. *wadi*). Właśnie ten obszar mógł stanowić już w najdawniejszych czasach wielkie „afrykańskie skrzyżowanie”. Śledząc dyskretnie „markery” elementów kultury materialnej, samych ludzi oraz zwierząt hodowlanych, planujemy ustalić czy region ten faktycznie miał tak duże znaczenie zarówno w dobie pierwszych migracji naszego gatunku poza kontynent Afryki jak i w okresie bezpośrednio poprzedzającym narodziny pierwszej cywilizacji.

Projekt realizowany będzie przez cztery lata, obejmując zarówno badania w Sudanie jak i analizy specjalistyczne w laboratoriach europejskich. Naszym celem jest skupienie się na trzech obszarach - kluczowych dla wczesnej historii człowieka w tej części Afryki, choć właściwie nieprzebadanych. Są to: Basen Letti - żyzna depresja stanowiąca w przeszłości zaplecze rolnicze dla średniowiecznych cywilizacji nubijskich, prawobrzeżna część Great Nile Bend, gdzie zlokalizowano m.in. Affad (wstępnie zidentyfikowaliśmy obszary i stanowiska o analogicznie wysokim potencjale naukowym). Wreszcie trzeci obszar: lewobrzeżny odcinek Doliny – zwłaszcza ujścia Wadi Howar i Wadi el-Melik, łączących Nil z równinami Afryki centralnej. W planowanych badaniach wykopaliskowych udział weźmie grono doświadczonych specjalistów. Analizowane będą dane przestrzenne i geomorfologiczne dające możliwość precyzyjnego umiejscowienia w czasie i przestrzeni badanych zjawisk, ceramika – w tym ta najstarsza na kontynencie, ludzkie oraz zwierzęce szczątki kostne – kluczowe dla badań nad „neolityzacją” Afryki. Analizy bio-archeologiczne i izotopowe pozwolą identyfikować ekosystem w jakim funkcjonowały badane populacje a zatem lokalność lub allochtoniczność organizmów. Wreszcie narzędzia kamienne – nośnik podstawowych informacji o technologicznym zaawansowaniu społeczności w dynamicznie zmieniających się realiach afrykańskich pradziejów. W opracowaniu danych wykorzystany zostanie też szeroki wachlarz najnowocześniejszych technik łączących archeologię z naukami o ziemi i biologią.

Do najważniejszych, spodziewanych wyników projektu należy zdobycie podstawowej wiedzy o kierunkach migracji wczesnych społeczności oraz oddziaływaniu obszaru niezwykle ważnego u zarania dziejów człowieka: Southern Dongola Reach – zarówno w dobie pierwszych migracji naszego gatunku, jak i znacznie później, gdy formowały się społeczności pasterskie przemierzające ze stadami bydła sahel. Realizacja projektu utrwali pozycję dokonań polskich misji archeologicznych, wyznaczających nowe standardy badawcze na kontynencie afrykańskim – interdyscyplinarnych badań łączących wiedzę o przeszłości z coraz doskonalszym arsenałem metodycznym nauk przyrodniczych.